

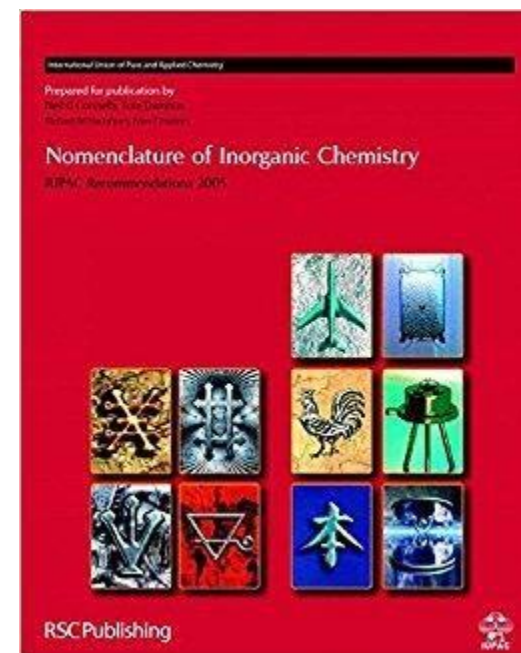
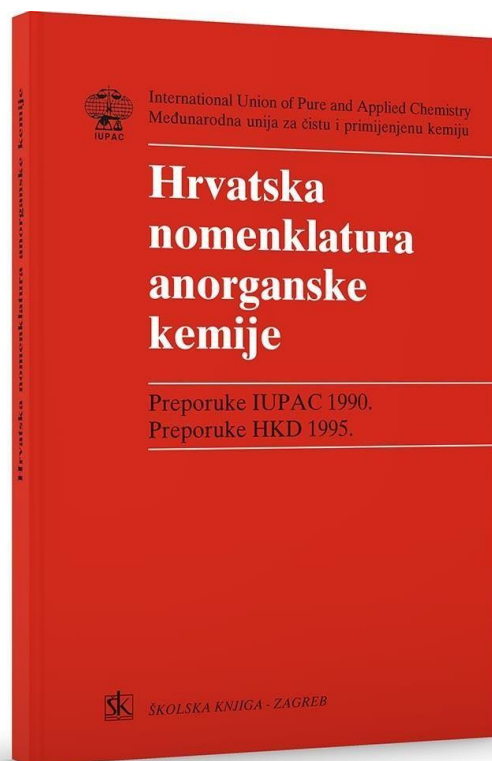
Nomenklatura kompleksnih spojeva

10.03.2020.

Anorganska kemija 2

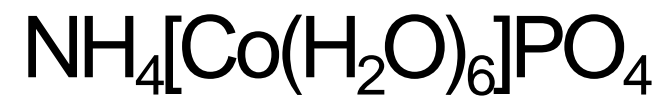
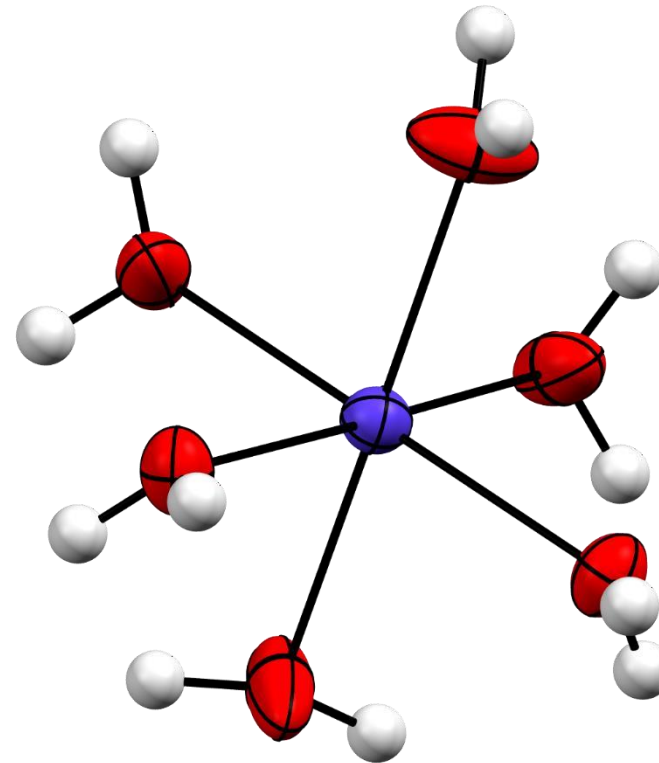
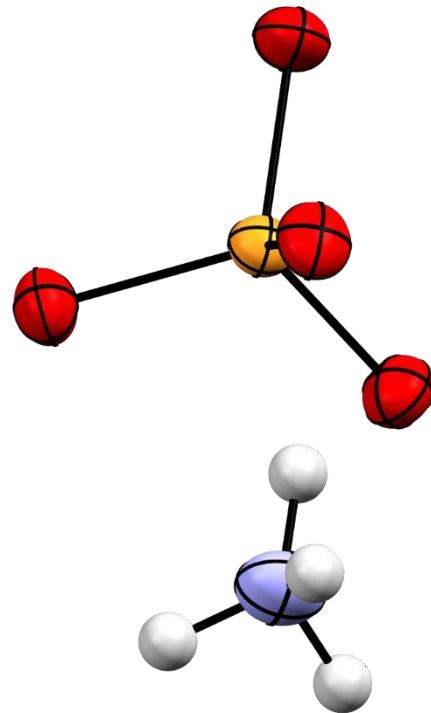
Seminar

- G. J. Leigh (ur.), V. Simeon (ur. hrv. prijevoda) „Hrvatska nomenklatura anorganske kemije”, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
- IUPAC *Red Book*

Koordinacijski spojevi

- Centralni metalni ion + ligandi

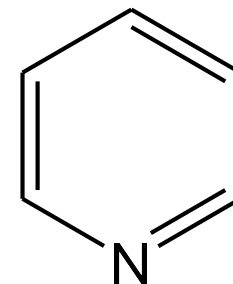
Tipovi kompleksnih spojeva

- **Neutralni kompleksi**
  - $[\text{Cr}(\text{C}_5\text{H}_7\text{O}_2)_3]$
- **Kompleksni kationi**
  - $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]^{3+}$
- **Kompleksni anioni**
  - $[\text{Al}(\text{C}_2\text{O}_4)_3]^{3-}$
- **Kompleksni kation i anion**
  - $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6][\text{Fe}(\text{C}_2\text{O}_4)_3]$

Ligandi

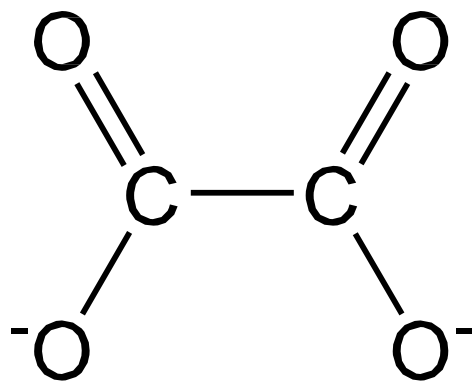
- Monodentatni ligandi

- H_2O , NH_3 , NO_2^- , OH^- , CH_3OH , ROH , CO , CN^- , Cl^- , OCN^- ...

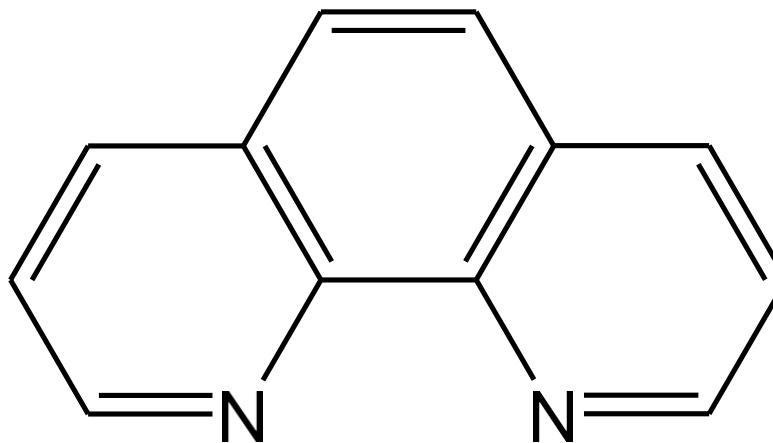

piridin
(py)

- Didentatni ligandi

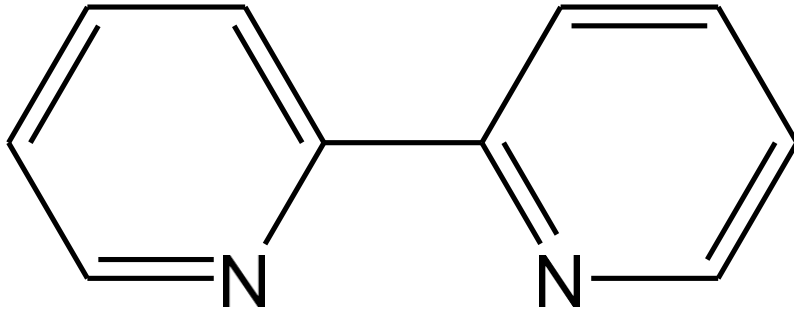

Oksalat
(ox)

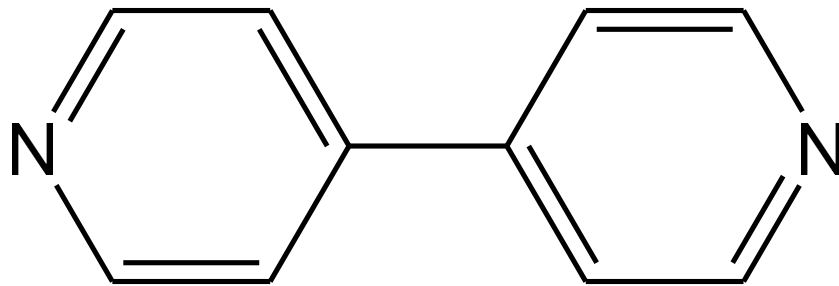

orto-fenantrolin (1,10-fenantrolin)
(phen)

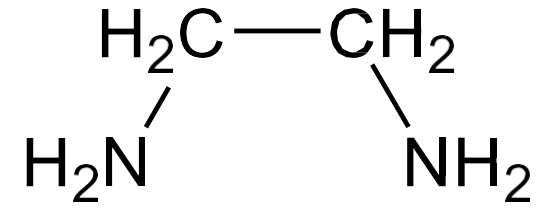
- Didentatni ligandi

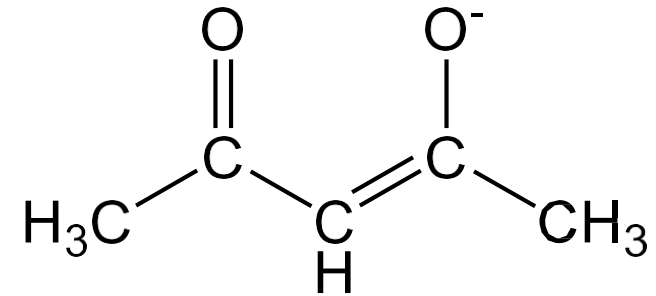
2,2'-bipiridin
(bpy)

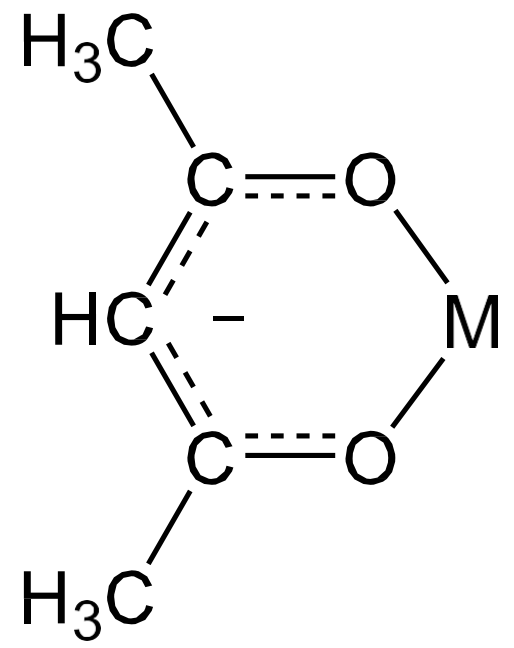
4,4'-bipiridin

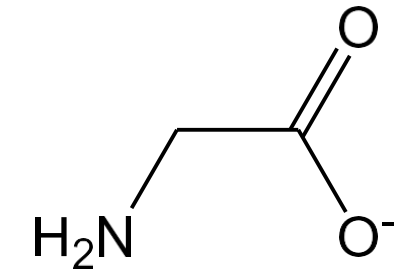
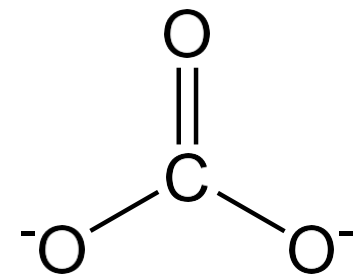
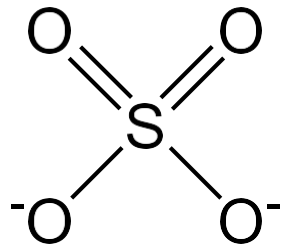

etilendiamin
(en)

2,4-pentandionatni ion
ili
acetilacetonatni ion
(acac)

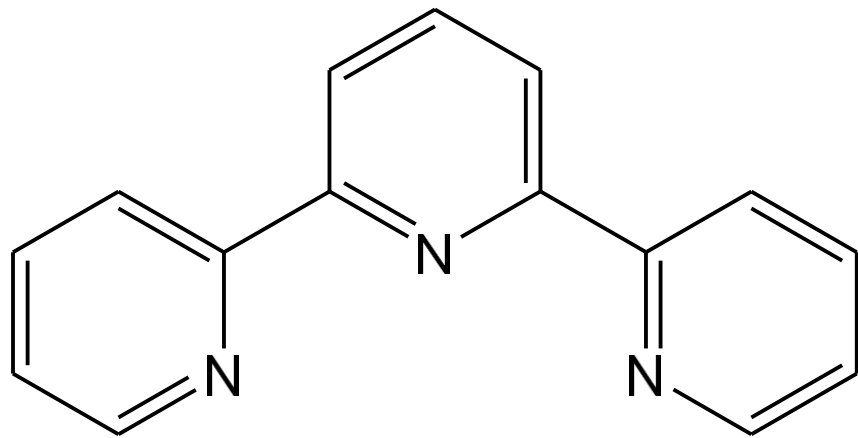

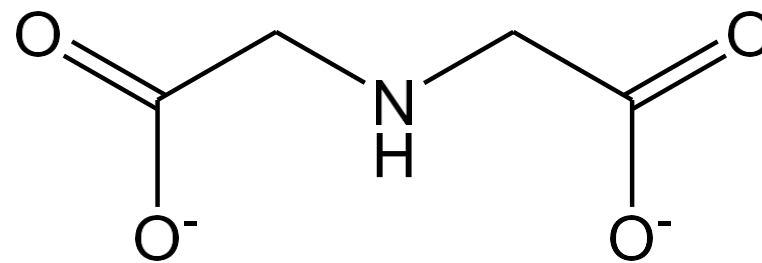
glicinatni ion
(gly)

- Tridentatni ligandi

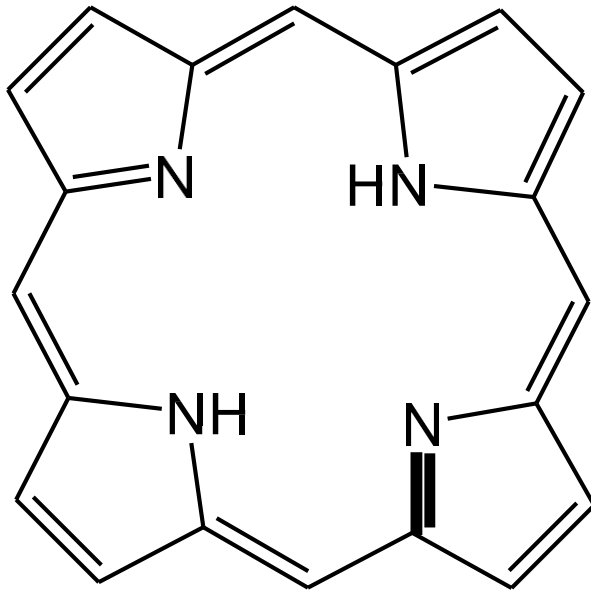

terpiridin
(terpy)

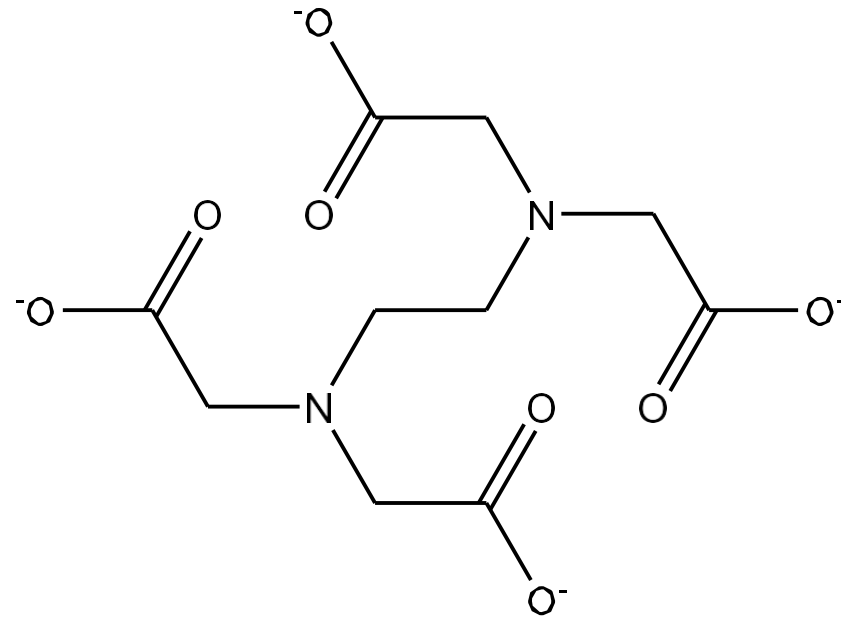

iminodiacetat
(ida)

Polidentatni ligandi

porfirin

etilendiamintetraacetat
(EDTA)

Nomenklatura - pravila

Pisanje formula

- Prvi se piše središnji atom
- Nakon središnjeg atoma slijede anionski ligandi
- Nakon aniona slijede neutralni ligandi abecednim redom

Imenovanje spojeva

- Ligandi se navode abecednim redom bez obzira na naboj
- Središnji atom je na posljednjem mjestu

diammindikloroplatina(II)

Nomenklatura - pravila

- *Pri pisanju formule koordinacijska jedinka se označava uglatim zagradama.*
- *Višeatomni ligandi se pišu u oblim zagradama.*
- $[\text{PtCl}_2(\text{NH}_3)_2]$
- $[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+$
- $[\text{Fe}(\text{C}_2\text{O}_4)_3]^{3-}$

- **1. Ime spoja izgrađuje se oko imena središnjeg atoma**
  - **Neutralni kompleks** – uzima se osnovno ime središnjeg atoma
    - Željezo, platina, bakar, kobalt, osmij...
    - $[\text{PtCl}_2(\text{NH}_3)_2]$ – diammindikloro**platina**(II)
  - **Kompleksni kation**
    - Posvojni pridjev se izvodi iz imena središnjeg atoma – bakrov, niklov, paladijev, molibdenov...
    - $[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+$ - diammin**srebrov**(I) ion

- **Kompleksni anion**

- Od latinskog imena središnjeg atoma odbaci se sufiks -um/-ium, a dodaje se sufiks **-at**
- cuprum → kuprat
- argentum → argentat
- Ferat, kobaltat, cinkat, kromat, paladat...
- $[\text{Fe}(\text{C}_2\text{O}_4)_3]^{3-}$ - tris(oksalato)ferat(III)

- **2. Oksidacijski broj** središnjeg atoma dolazi u zagradi iza njegovog imena
- **3. Ligandi**
  - Ispred imena liganda dolazi prefiks u grčkom jeziku koji označava broj ligananda
    - Mono-, di-, tri-, tetra-, penta-, heksa-...
    - heksaakvabakrov(II) ion

- Ako je ligand kompleksnog sustava (npr. organski spoj) ili je u nazivu liganda već sadržan takav prefiks, ime liganda se stavlja u obliku zagradu te se ispred zagrade dodaje prefiks:
  - Bis-, tris-, tetrakis-...
  - npr. tris(2,4-pentandionato)željezo(III)

- **4. premosni ligandi** imaju prioritet u odnosu na istovrsne nepremosne ligande te se označavaju **grčkim slovom mi (μ)**
- Višestruka premošćenja navode se opadajućim redosljedom kratnosti, a broj premoštenih atoma se označava indeksom uz slovo μ (ako su premoštena dva atoma, ne piše se indeks)
  - μ_3 -okso- μ -triokso...

- **5. Grčki simbol eta (η)** dolazi ispred imena liganda ili dijela liganda da bi se opisala povezanost liganda i središnjeg atoma. U superskriptu se navodi broj ligantnih atoma koji se vezuju na metal
- ammin(η^2 -eten)dikloroplatina(II)
- $[\text{PtCl}_2(\text{NH}_3)(\text{C}_2\text{H}_4)]$

Ligandi

Neutralni		Anionski	
NH_3	ammin	Cl^-	Kloro
H_2O	akva	O^{2-}	Okso
$\text{NH}_2(\text{CH}_2)_2\text{NH}_2$	etilendiamin (en)	S^{2-}	Tio
CO	karbonil	CN^-	ci(j)ano
$\text{C}_{12}\text{H}_8\text{N}_2$	o-fenantrolin	OH^-	Hidrokso
		$\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$	oksalato (ox)
		O_2^{2-}	Perokso
		H^-	Hidrido
		$\text{NO}_2^- / \text{ONO}^-$	nitro (N) / nitrito (O)
		SCN^-	tioci(j)anato (S) / izotioci(j)anato (N)
		OCN^-	cijanato (N) / izocijanato (O)

Zadatak 1.

- Napišite nazive sljedećih koordinacijskih spojeva prema anorganskoj nomenklaturi:
  - $[\text{Pb}(\text{OCOCH}_3)_4]$
  - $\text{K}_3[\text{Fe}(\text{ox})_3] \cdot 3\text{H}_2\text{O}$
  - $[\text{PtCl}_2(\text{py})_2]$
  - $[\text{Pt}(\text{NH}_3)_4][\text{PtCl}_4]$
  - $[(\text{NH}_3)_5\text{Co}-\text{O}_2-\text{Co}(\text{NH}_3)_5]\text{Cl}_4$
  - $[\text{Cu}(\text{OCOCH}_3)_2(\text{H}_2\text{O})]_2$

Zadatak 2.

- Napišite formule sljedećih koordinacijskih spojeva prema nazivima:
- bis(η^5 -ciklopentadienil)osmij(II)
- tetraakvadiklorokromov(III) klorid
- kalijev heksacijanoferat(III)
- μ -okso-dioksotetrakis(2,4-pentandionato)dimolibden(V)
- tetraamminkarbonatokobaltov(III) nitrat hemihidrat

Izomerija i geometrija kompleksnih spojeva

Tipovi izomerije u kompleksnim spojevima

- Strukturni izomeri
  - Ionizacijski izomeri
  - Solvatacijski (hidratni izomeri)
  - Koordinacijski izomeri
  - Polimerizacijski izomeri
  - Vezni izomeri
- Stereoizomeri
  - Geometrijski izomeri
  - Optički izomeri

Ionizacijski izomeri

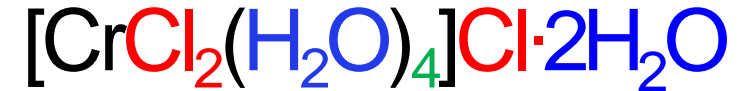
- Izmjena anionskog liganda unutar prve koordinacijske sfere s ligandom iz druge koordinacijske sfere

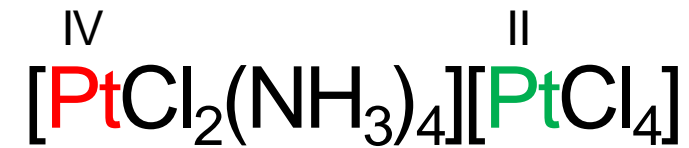
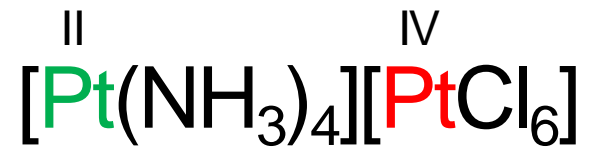
Solvatacijski (hidratni izomeri)

- Izmjena otapala i liganda između prve koordinacijske sfere i liganada izvan koordinacijske sfere

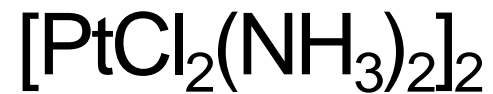
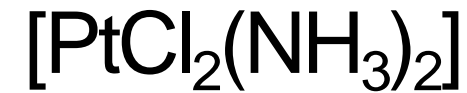
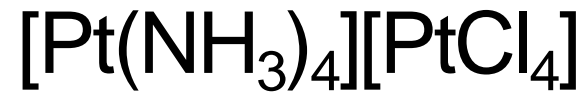
Koordinacijski izomeri

- Samo kod soli koje sadrže kompleksni kation i anion

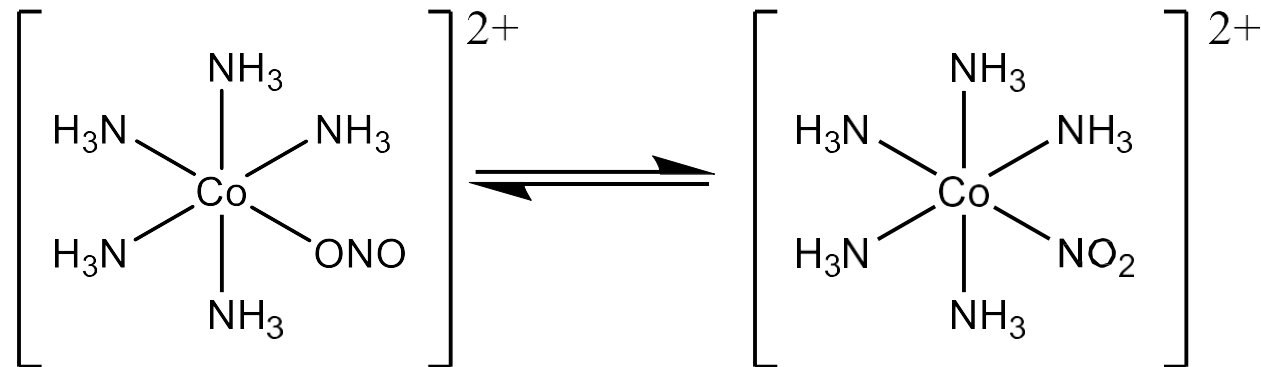
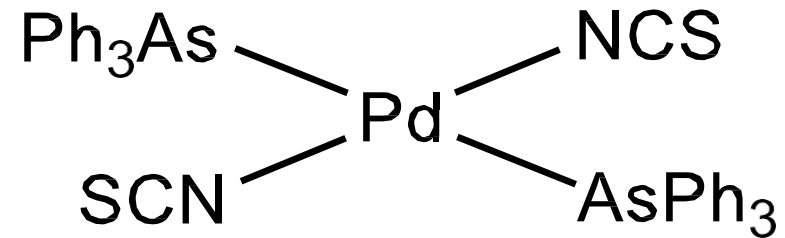
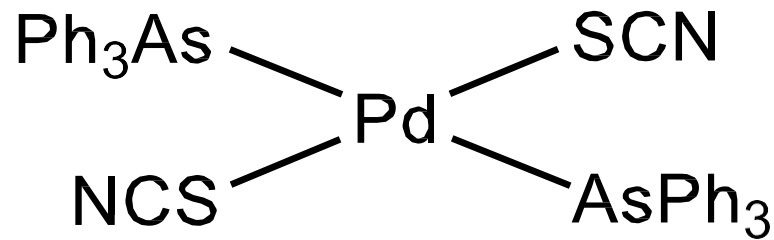
Polimerizacijski izomeri

- Kompleksi iste empirijske, ali različite molekulske formule

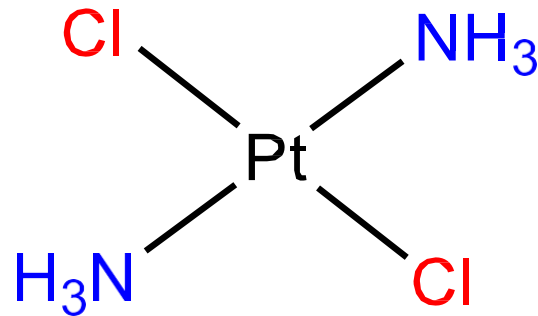
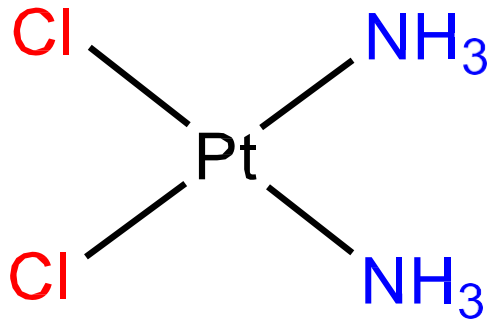
Vezni izomeri

- Jedan ili više liganada se vežu preko različitih atoma
- **Ambidentatni ligandi – npr. SCN^- , OCN^- , NO_2^- ...**

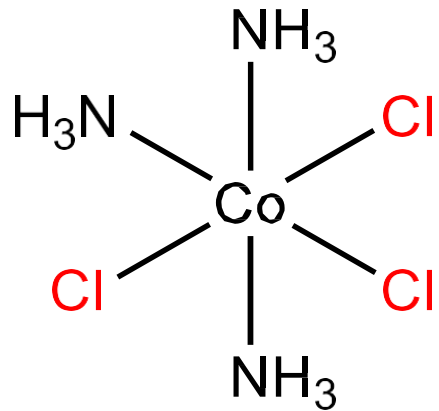

Geometrijski izomeri

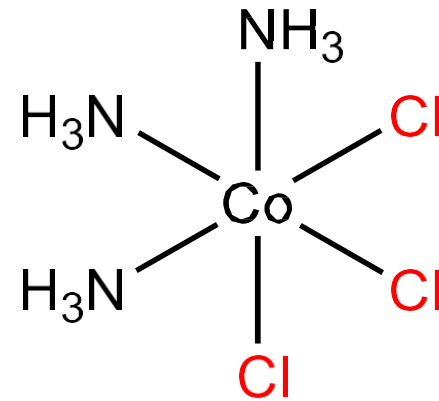
- *cis* i *trans*
- Kvadratni kompleksi

- Facial (*fac*) i meridional (*mer*) izomeri

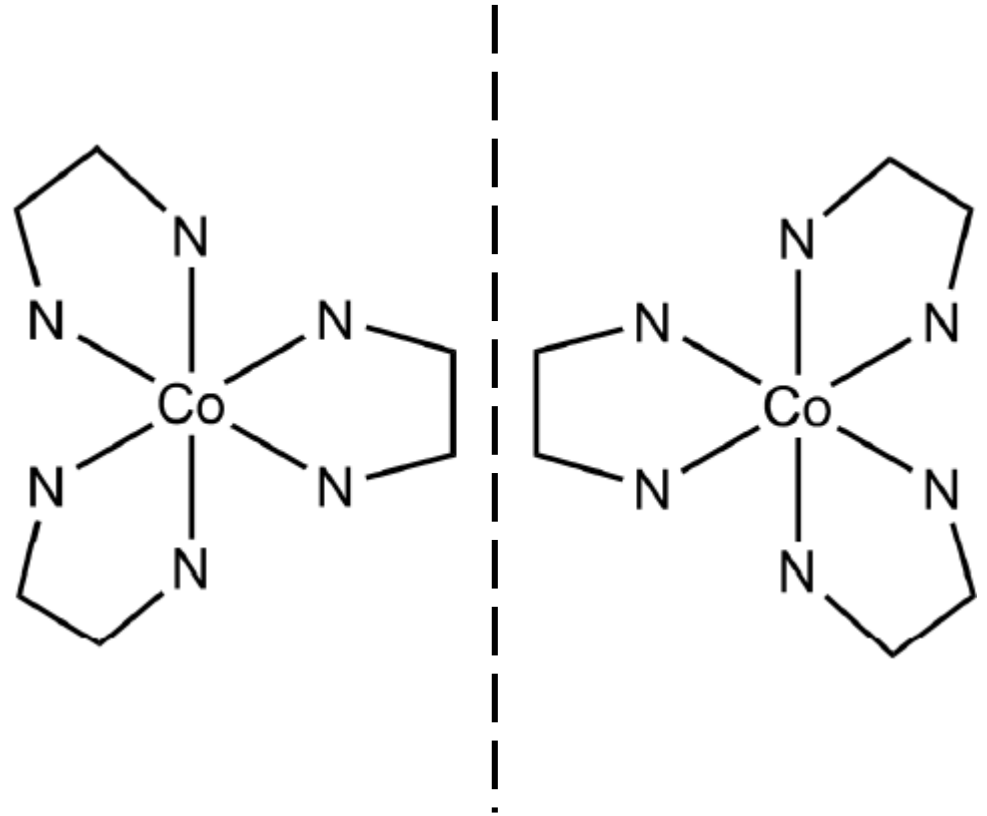
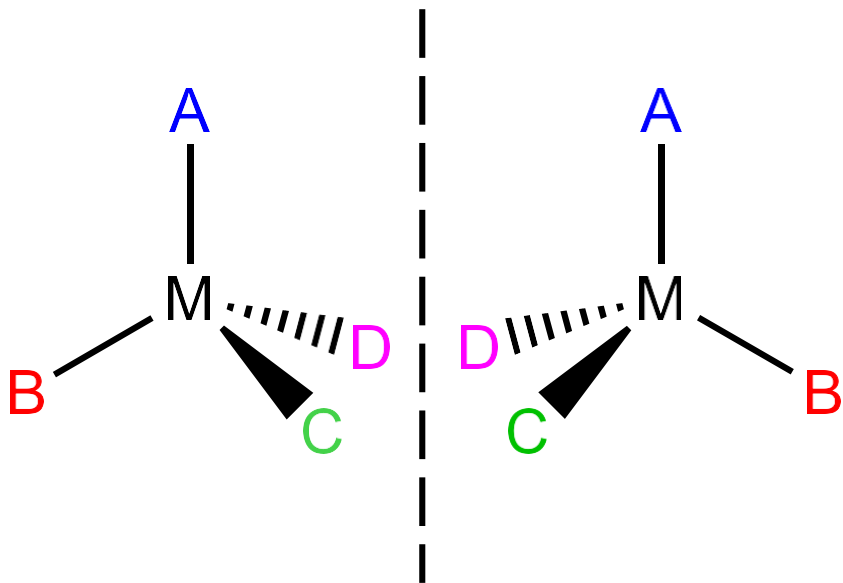

mer-[CoCl₃(NH₃)₃]

fac-[CoCl₃(NH₃)₃]

Optički izomeri

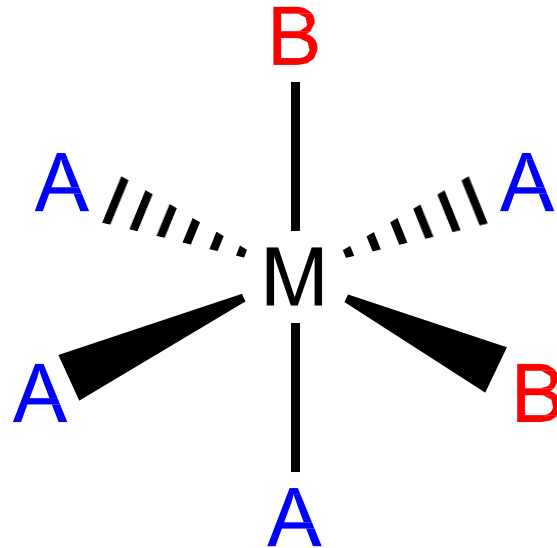
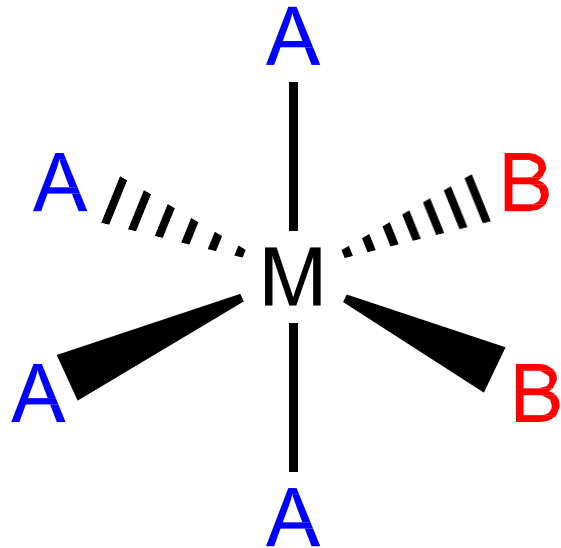
Oktaedarski kompleksi

Formula	Broj izomera
MA_6	1
MA_5B	1
MA_4B_2	2
MA_4BC	2
MA_3B_3	2
MA_3B_2C	3
MA_3BCD	5
$MA_2B_2C_2$	6
MA_2B_2CD	8
MA_2BCDE	15
$MABCDEF$	30

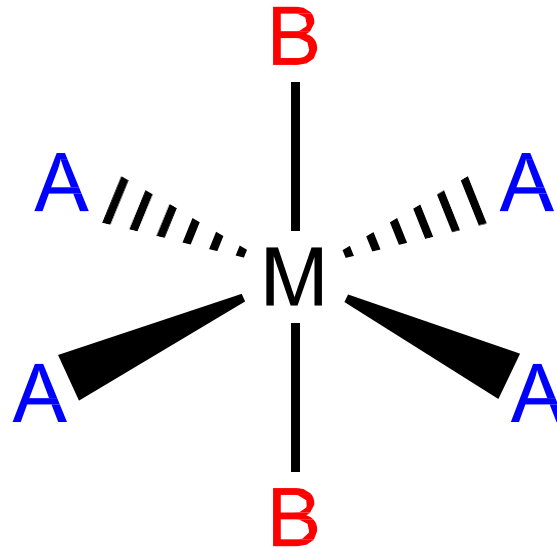
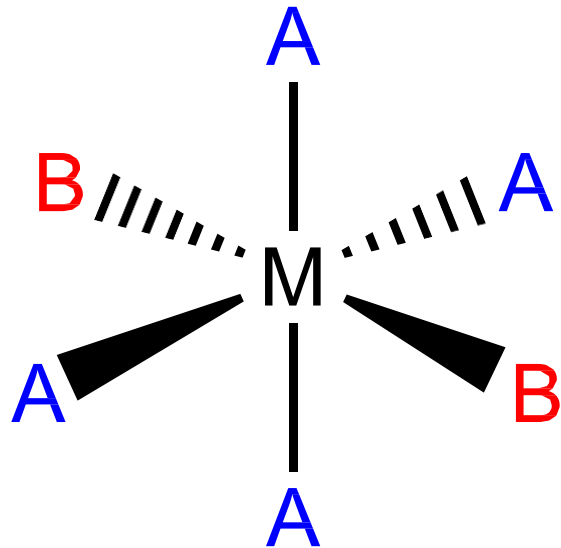
Oktaedarski kompleksi - MA_4B_2

- *cis*

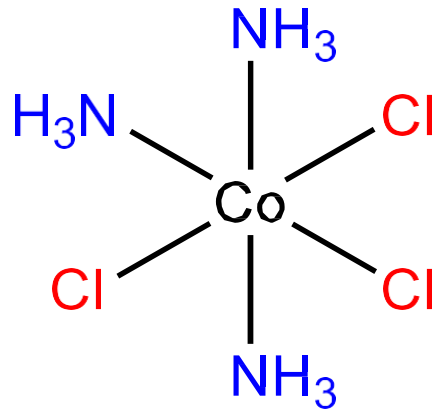

Oktaedarski kompleksi - MA_4B_2

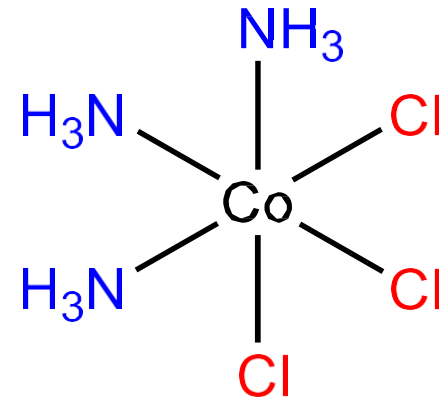
- *trans*

Facial (*fac*) i meridional (*mer*) izomeri - oktaedarski kompleksi MA_3B_3

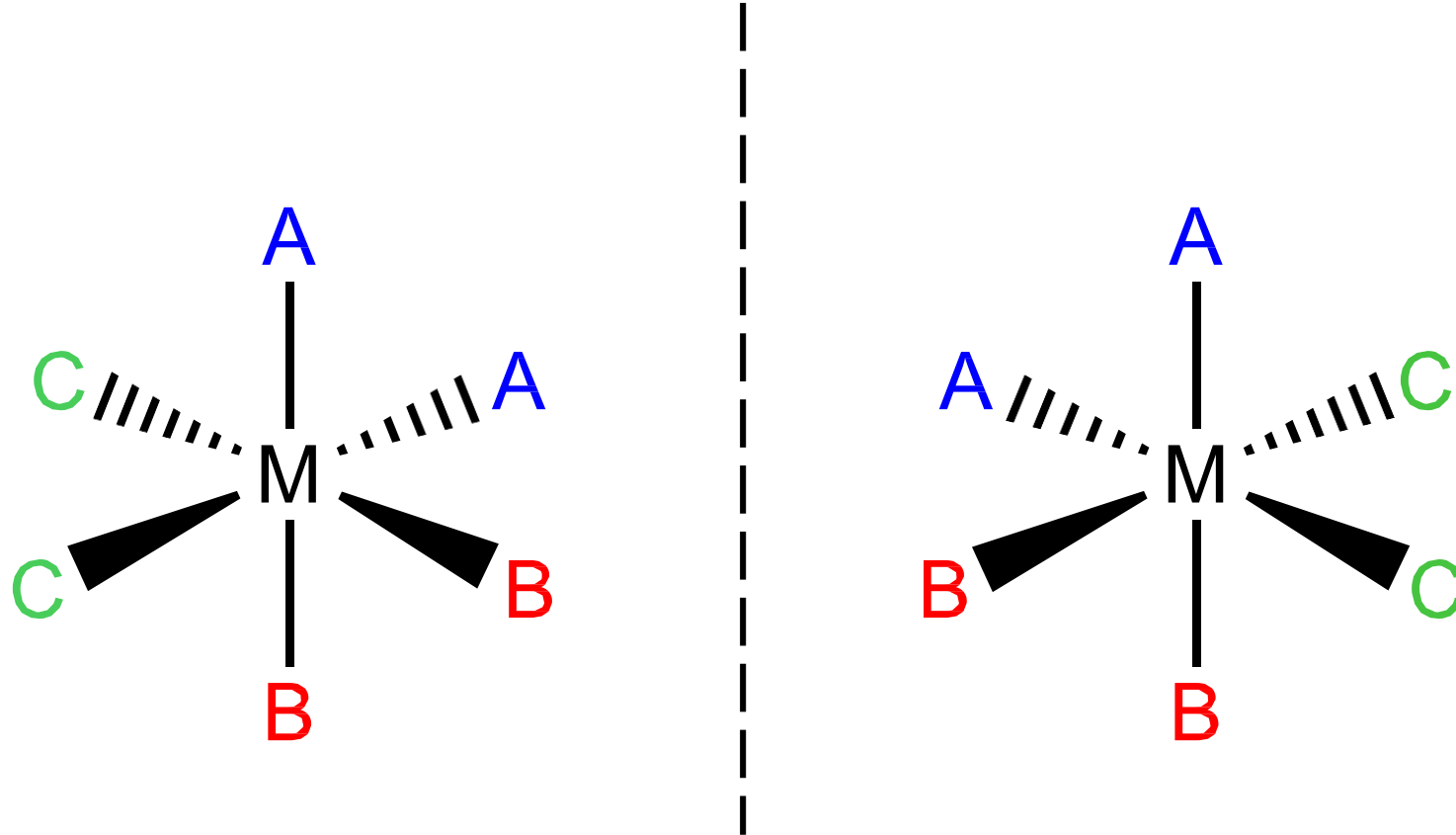
mer- $[CoCl_3(NH_3)_3]$

fac- $[CoCl_3(NH_3)_3]$

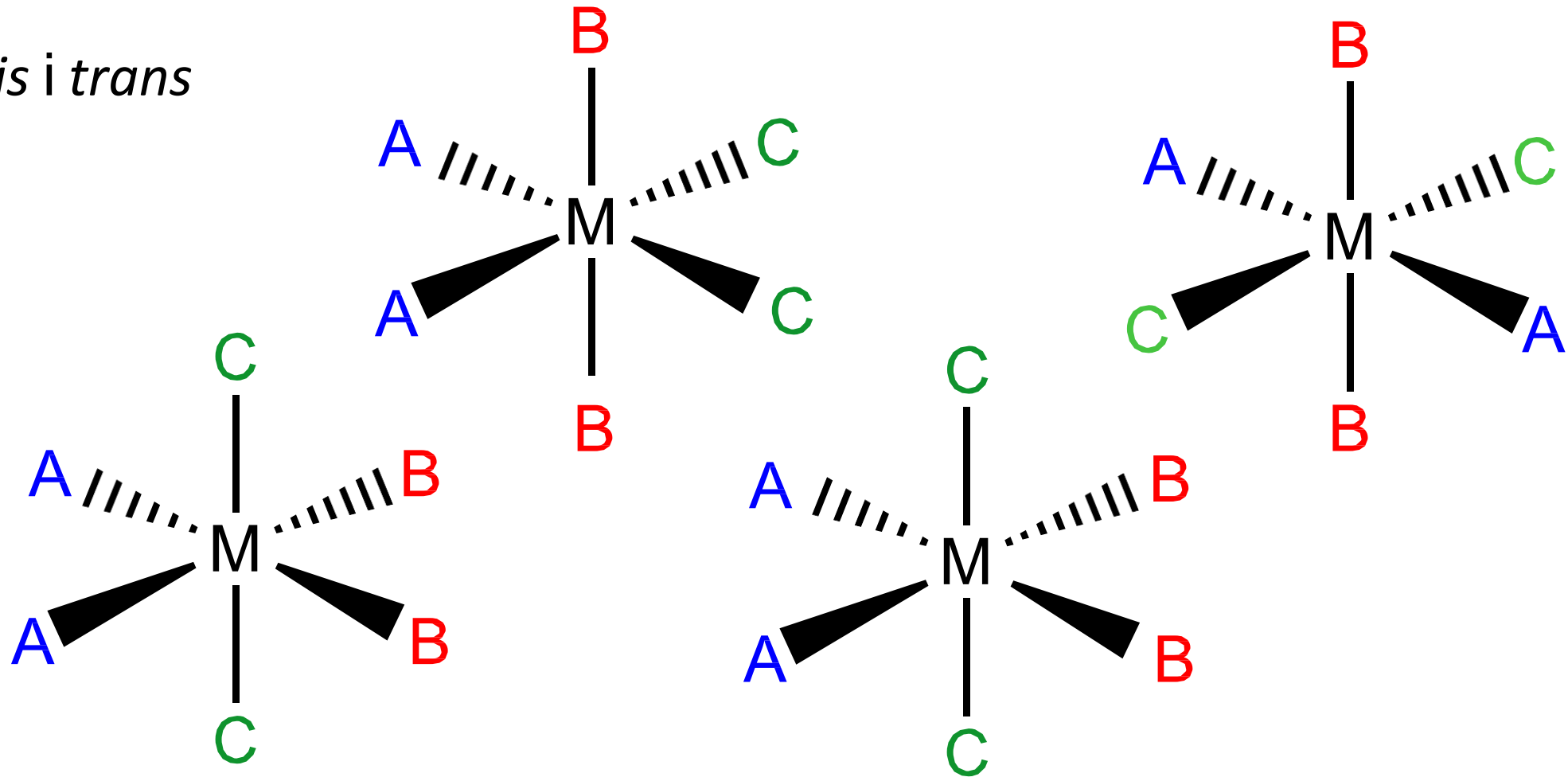
Oktaedarski kompleksi - $MA_2B_2C_2$

- $\Delta i \Lambda$

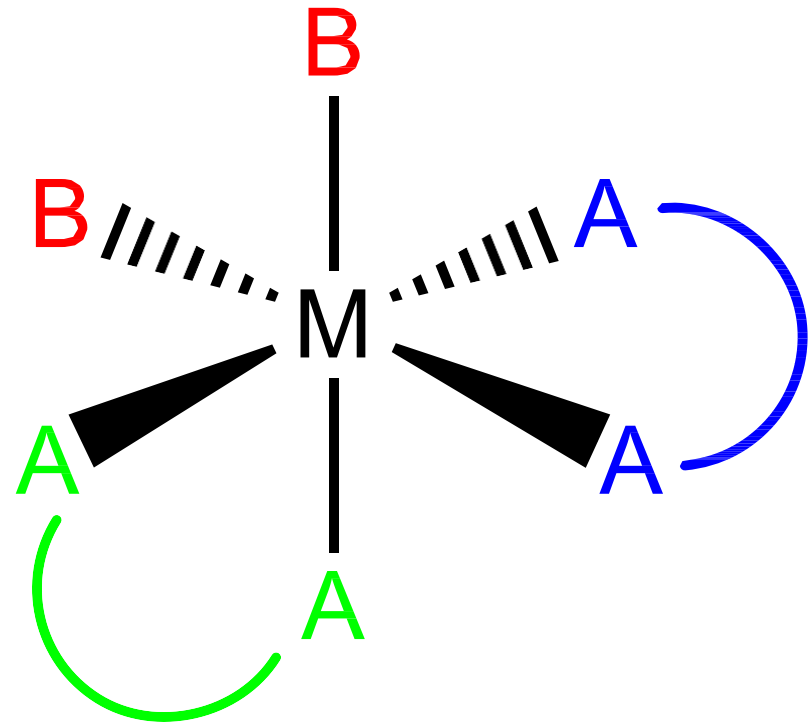
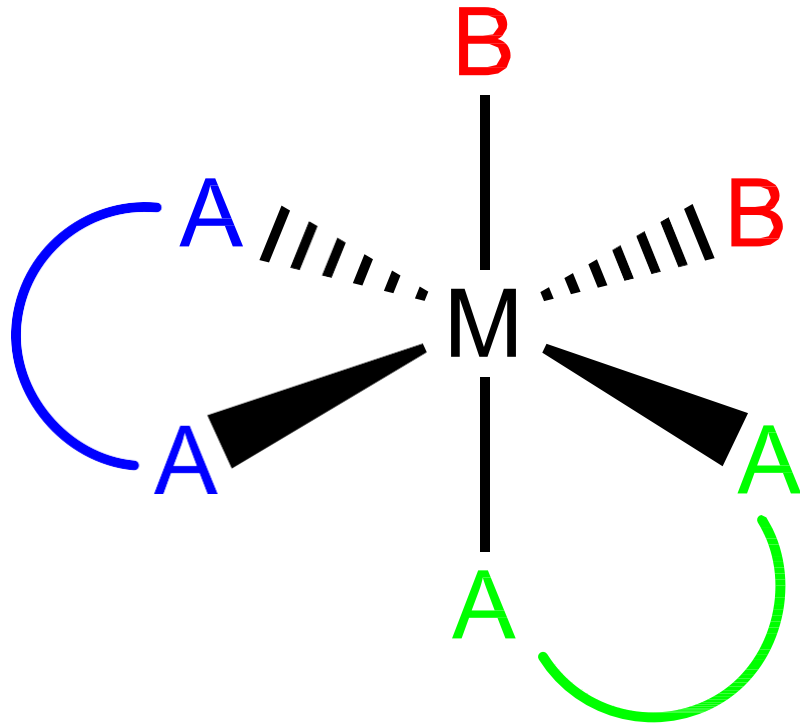

Oktaedarski kompleksi - $MA_2B_2C_2$

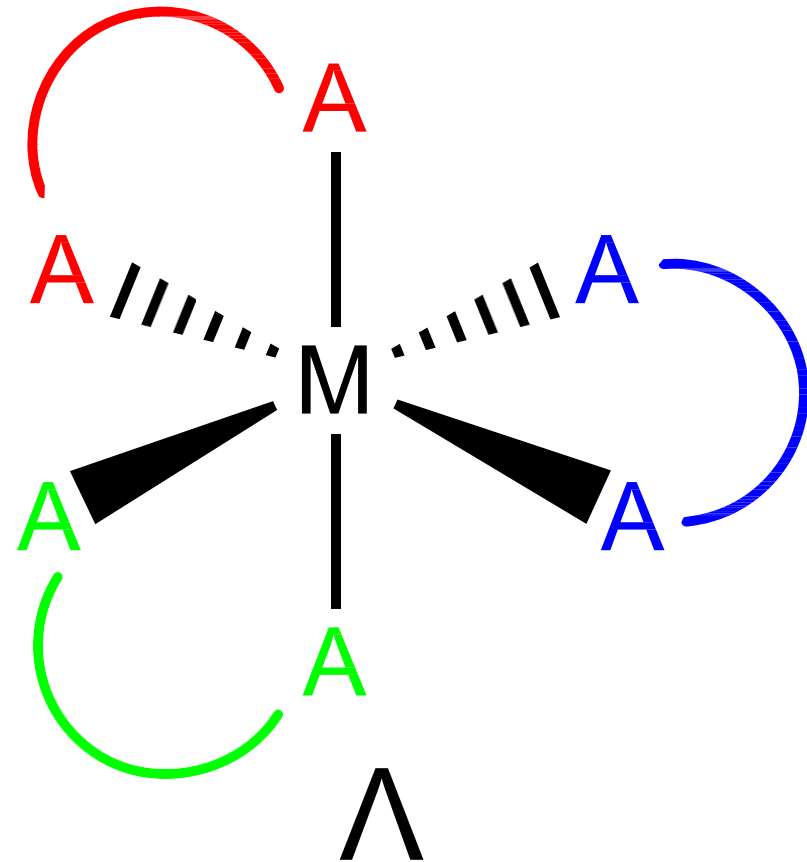
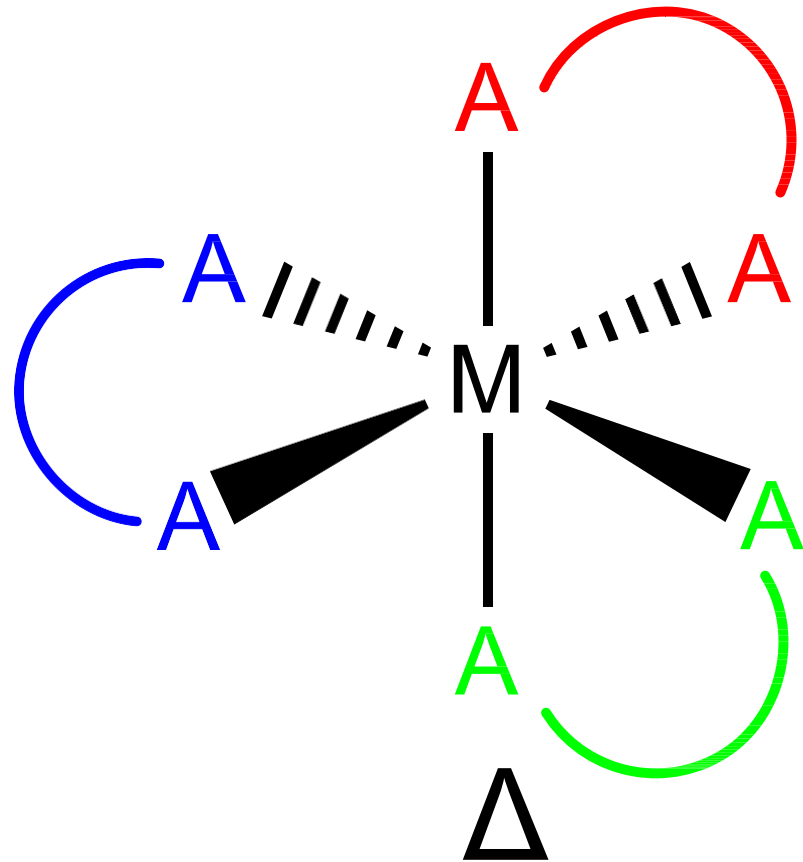
- *cis* i *trans*

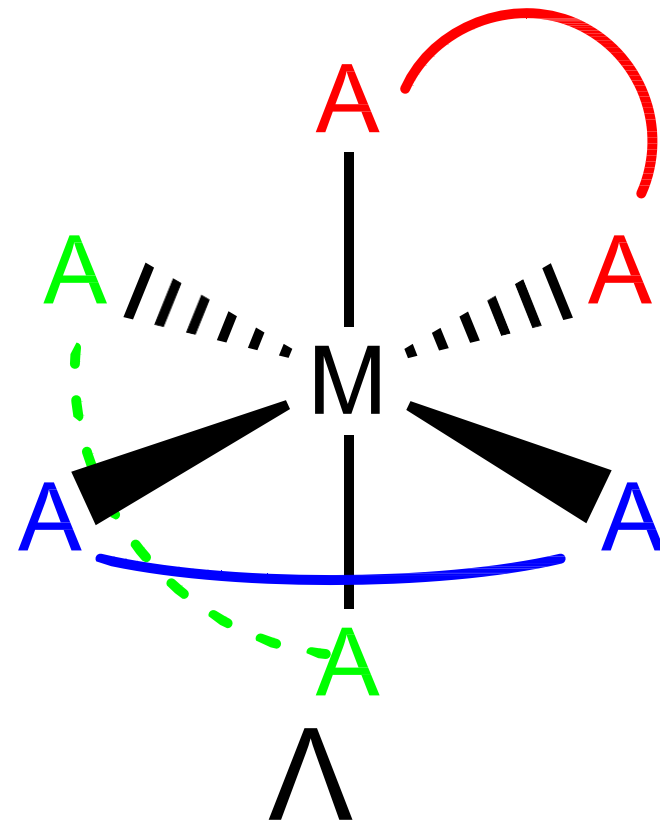
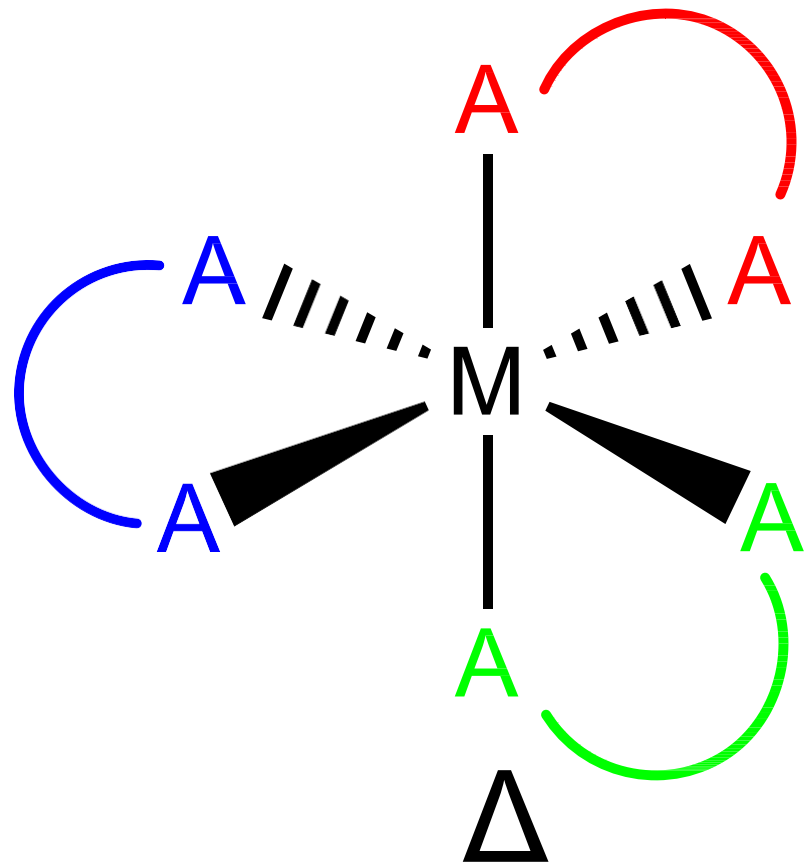
Oktaedarski kompleksi - cis - $M(AA)_2B_2$

Oktaedarski kompleksi - $M(AA)_3$

Oktaedarski kompleksi - $M(AA)_3$

Zadatak 3.

- Kojem tipu izomerije pripadaju sljedeći spojevi? Imenujte ih prema pravilima nomenklature anorganske kemije.
- $[\text{Co}(\text{SO}_4)(\text{NH}_3)_5]\text{Br}$ i $[\text{CoBr}(\text{NH}_3)_5]\text{SO}_4$
- $[\text{CrCl}_2(\text{H}_2\text{O})_4]\text{Cl} \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ i $[\text{CrCl}(\text{H}_2\text{O})_5]\text{Cl}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$

Zadatak 4.

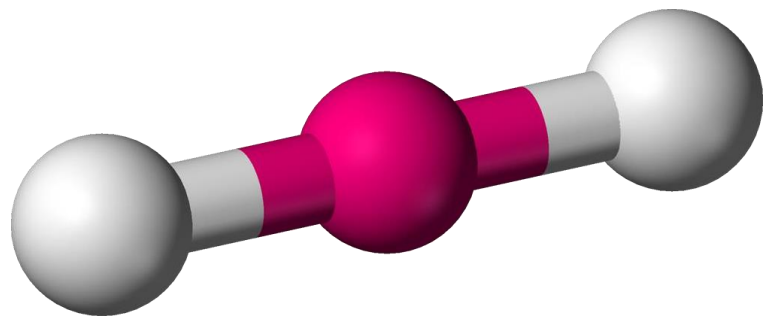
- Prikažite sve geometrijske izomere sljedećih kompleksa te ih imenujte prema pravilima nomenklature anorganskih spojeva:
- $[\text{Co}(\text{gly})_3]$
- $[\text{PtCl}_2(\text{py})_2]$
- $[\text{CoCl}_2(\text{NH}_3)_4]\text{Cl}$
- $[\text{Co}(\text{en})_3]\text{Cl}_3$

Koordinacijski broj

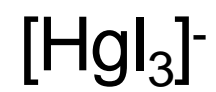
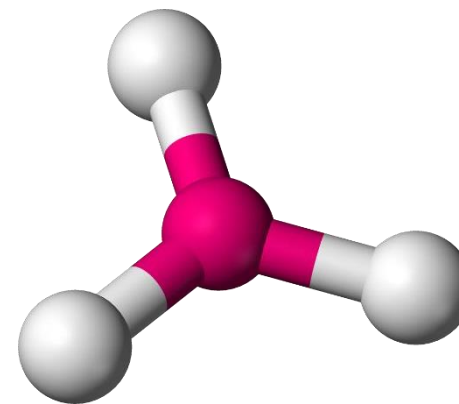
K.B.	Koordinacijski poliedar
2	Linearan
3	Trigonski, trigonska piramida
4	Tetraedar, kvadrat
5	Trigonska bipiramida, kvadratna piramida
6	Oktaedar, trigonska prizma
7	Pentagonska bipiramida, trigonska prizma s dodatnim vrhom, oktaedar s jednim dodatnim vrhom
8	Dodekaedar, kvadratna antiprizma, heksagonska bipiramida, kocka, trigonska prizma s dva dodatna vrha
9	Trigonska prizma s tri dodatna vrha

...

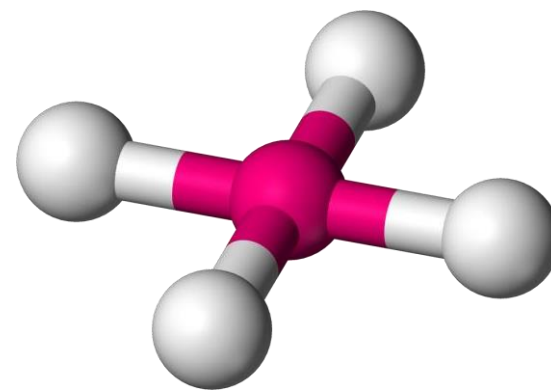
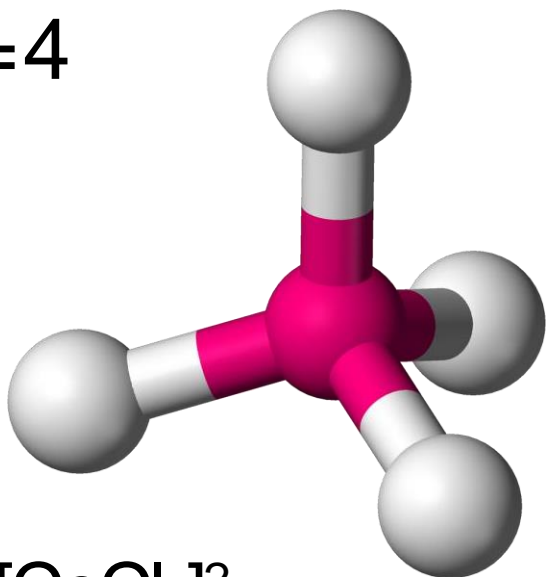
KB=2

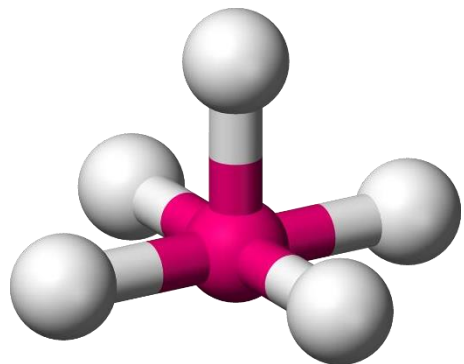
KB=3

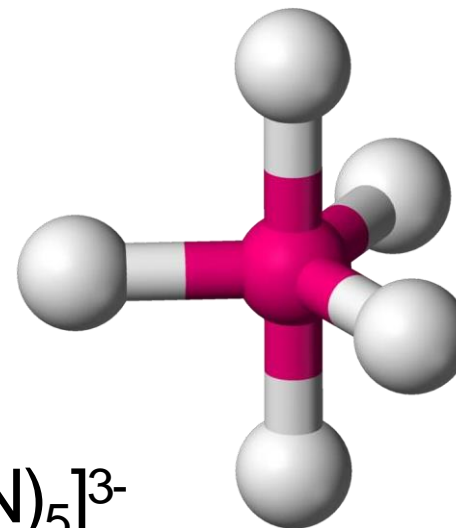
KB=4

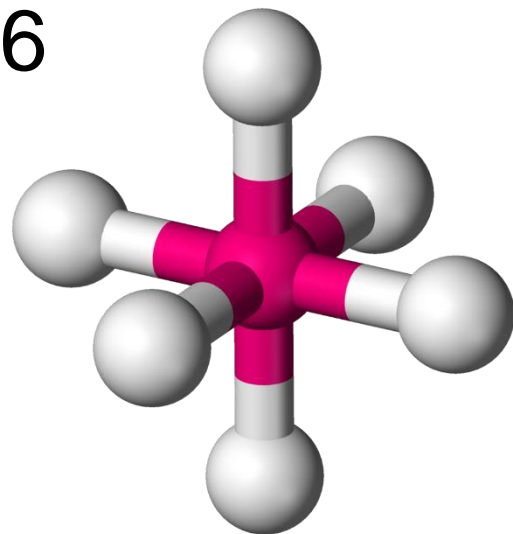
KB=5

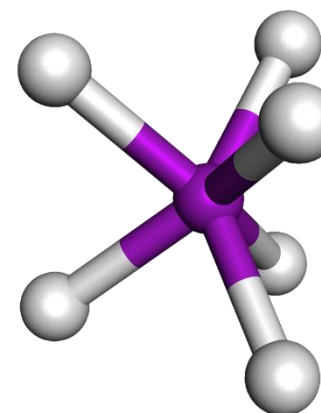
KB=5

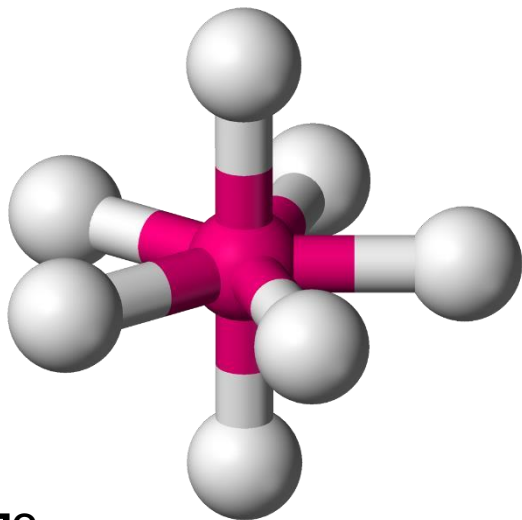
KB=6

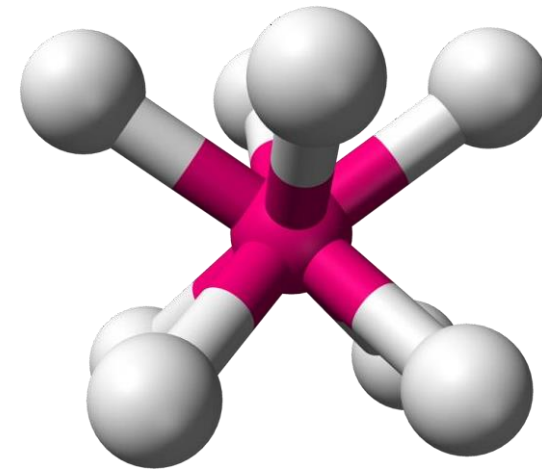
KB=6

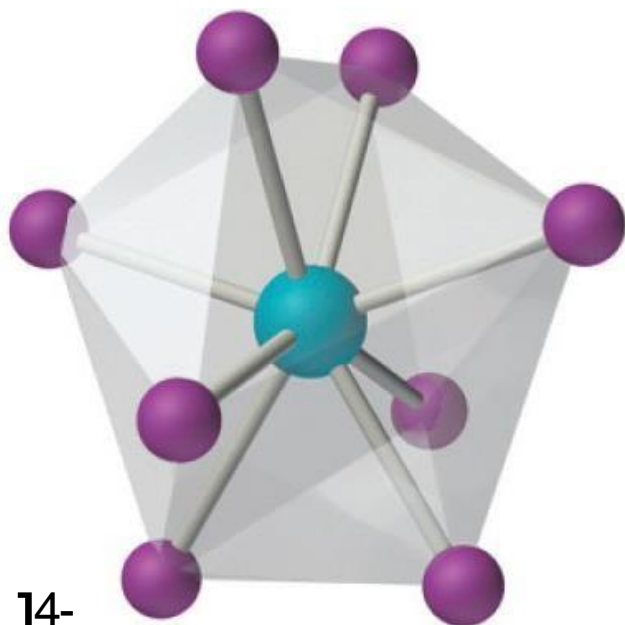
KB=7

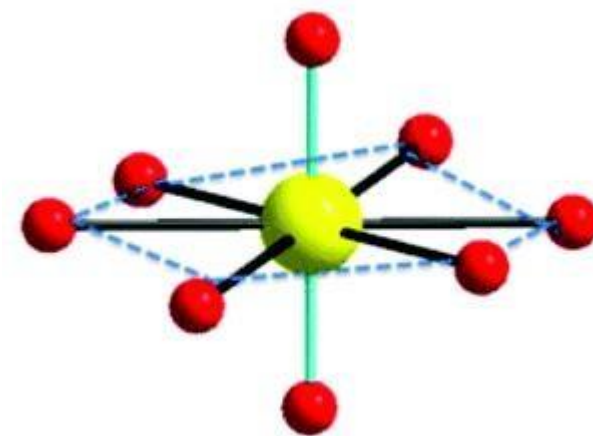
KB=8

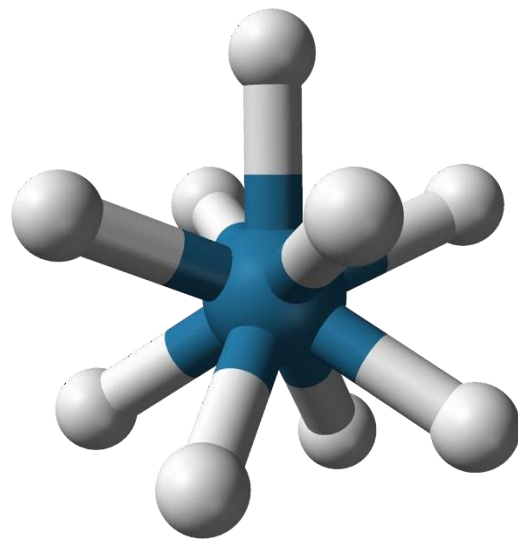
KB=8

KB=8

$KB=9$

$[\text{ReH}_9]^{2-}$

Zadatak 5.

- U otopinu tetraakvadiklorokobalta(II) dihidrata dodana je otopina etilendiamina te je smjesa miješana uz zagrijavanje. Tijekom tog procesa, dolazi do reakcije kompleksa s kisikom iz zraka što se može uočiti promjenom boje otopine. Nakon 40 minuta dodana je koncentrirana klorovodična kiselina. Nakon hlađenja, produkt je profiltriran i ispiran klorovodičnom kiselinom ($c = 6 \text{ mol dm}^{-3}$) do potpunog prelaska u zelenu boju. Zeleni produkt je potom podvrgnut analizi. Mjerenjem vodljivosti utvrđeno je kako je kompleksni spoj 1:1 elektrolit. U sklopu elementne analize, 1,5500 g zelenog produkta spaljeno je u struji kisika te je dobiveno 0,9555 g ugljikovog(IV) oksida i 0,7825 g vode. Utvrđeno je kako spoj sadrži još 37,3% klora, 20,6% kobalta, a ostatak je dušik. Odredite empirijsku formulu spoja.
- Kako su vezani kloridni ioni u kristalnoj strukturi?
- Nacrtajte sve moguće izomere kompleksne vrste. Koja je to vrsta izomerije?

Zadatak 6.

- Otapanjem bakrovog(II) klorida dihidrata u 4-aminopiridinu uz dodatak koncentrirane klorovodične kiseline nastaje žuti kompleks bakra(II), **A**. Ustanovljeno je da se radi o kompleksnoj soli u kojoj su kationi koordinirani na ion bakra. Na taj način koordinacijska sfera oko iona bakra je $4+2$. Kemijskom analizom je ustanovljeno da kompleksni anion sadrži 69,06% klora, a razlika do 100% odgovara sadržaju bakra. Kompleks analognog sastava **B**, ali s amonijevim ionom kao kationom strukturno se razlikuje od kompleksa **A**. Koordinacijski broj bakra u kompleksu **B** je 4.
- Nacrtajte strukturne formule kompleksa **A** i **B** te ih imenujte prema pravilima nomenklature anorganskih spojeva.

Zadatak 7.

- Kod kompleksa heksaakvakobaltovog(III) heksacijanokromata(III) ustanovljena je izomerija. Napišite strukturne formule svih izomera te ih nazovite po pravilima anorganske nomenklature.